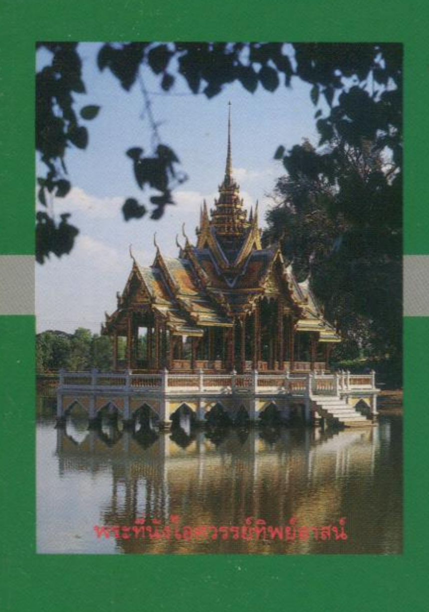

พระราชวังบางปะอิน

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

หอเหมมณเฑียรเทวราช

สภาคารราชประยูร

BLANK

พระราชวังบางปะอิน

ประวัติความเป็นมา

พระราชวังบางปะอิน มีประวัติความเป็นมาตามพระราชพงศาวดารครั้งกรุงศรีอยุธยาว่า พระเจ้าปราสาททองหรือพระศรีสรรเพ็ชญ์ที่ ๕ (พ.ศ. ๒๑๗๒ - ๒๑๙๙) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังแห่งนี้ขึ้นบนเกาะบางเลนในลำแม่น้ำเจ้าพระยา

ตามพระราชพงศาวดารกล่าวว่า พระเจ้าปราสาททองเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถประสูติแต่หญิงสาวชาวบ้าน ซึ่งพระองค์ทรงพบเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งแล้วเกิดล่มลงตรงเกาะบางปะอิน เมื่อพระเจ้าปราสาททองขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๑๗๒ แล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๗๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งบนเกาะบางปะอินตรงบริเวณเคหสถานเดิมของพระมารดา พระราชทานชื่อว่า “วัดชุมพลนิกายาราม” และให้ขุดสระน้ำสร้างพระราชนิเวศน์สถานขึ้นกลางเกาะเป็นที่สำหรับเสด็จประพาส แล้วสร้างพระที่นั่งองค์หนึ่งขึ้นริมสระน้ำนั้น พระราชทานนามว่า พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์ พระราชวังแห่งนี้คงเป็นที่ประพาสสำราญพระราชหฤทัยของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยกรุงศรีอยุธยาตลอดมา และคงรกร้างทรุดโทรมไปแต่ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นต้นมา

พระราชวังบางปะอินได้รับการบูรณะฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งองค์หนึ่งสำหรับเป็นที่ประทับมีเรือนแถวสำหรับฝ่ายใน และมีพลับพลาริมน้ำ เป็นต้น ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ พระองค์โปรดที่จะเสด็จประพาสพระราชวังบางปะอินอยู่เสมอ ด้วยทรงปรารภว่าเป็นเกาะอยู่กลางน้ำเงียบสงบ ร่มรื่น และเคยเป็นที่ประทับประพาสของสมเด็จพระบรมชนกนาถมาก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ขึ้น ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งยังคงใช้เป็นที่ประทับ ที่ต้อนรับพระราชอาคันตุกะ และพระราชทานเลี้ยงรับรองในโอกาสต่างๆ เป็นครั้งคราว

เขตพระราชฐานชั้นนอก

เช่นเดียวกับพระราชวังส่วนมาก พระราชวังบางปะอินแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือเขตพระราชฐานชั้นนอกและเขตพระราชฐานชั้นใน เขตพระราชฐานชั้นนอกประกอบด้วยพระที่นั่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้สำหรับการออกมหาสมาคมและ

พระราชพิธีต่าง ๆ พระราชฐานชั้นในนั้นเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระอัครมเหสี พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน และข้าบาทบริจาริกา

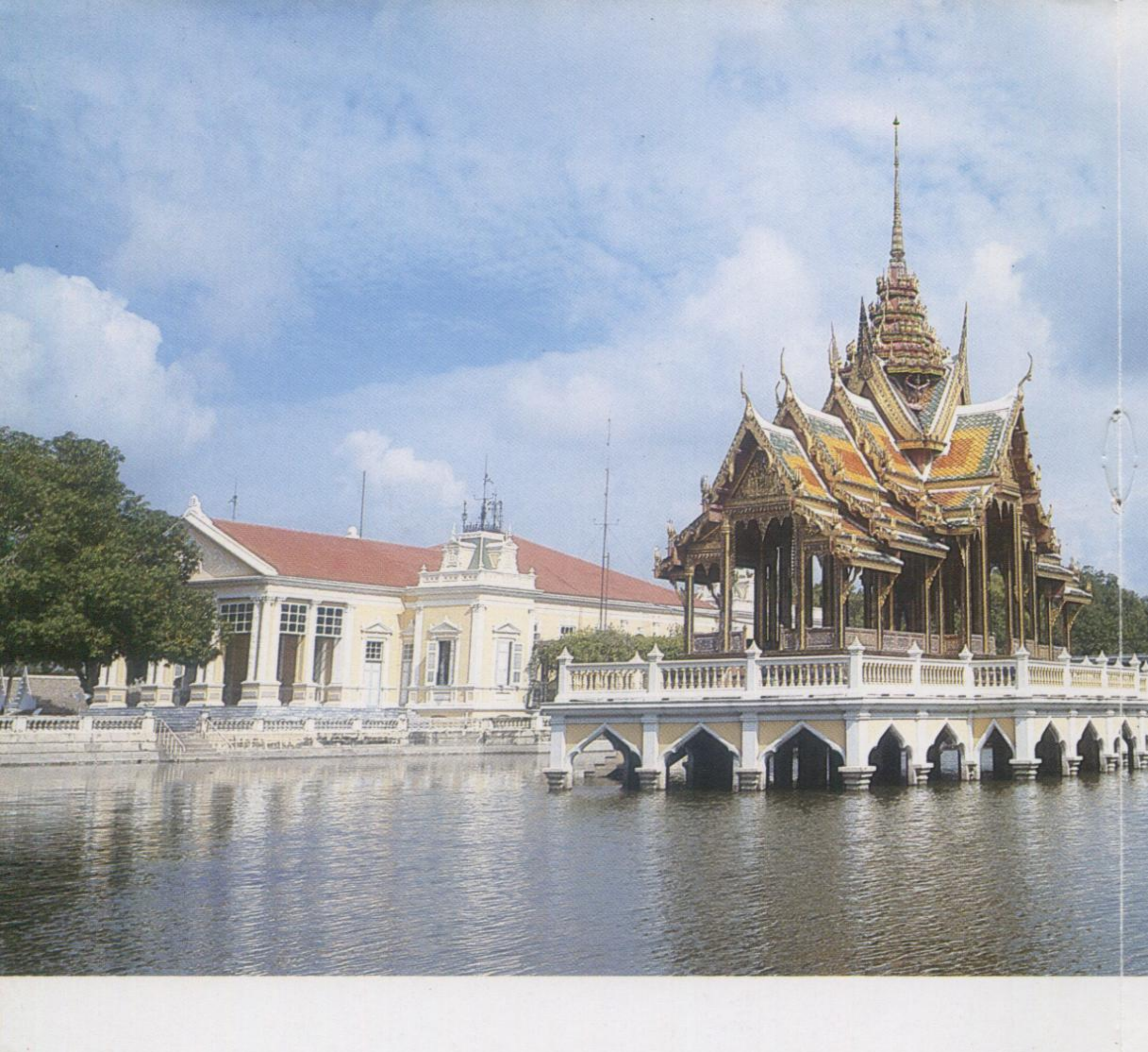
สิ่งสำคัญในเขตพระราชฐานชั้นนอกของพระราชวังบางปะอิน ได้แก่ **หอเหมมณเฑียรเทวราช สภาคารราชประยูร พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์** และ**พระที่นั่งวโรภาษพิมาน**

หอเหมมณเฑียรเทวราช เป็นปรางค์ศิลายอดทรงปราสาทแบบขอม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๒๓ เพื่อทรงอุทิศถวายแด่พระเจ้าปราสาททอง ซึ่งทรงได้รับพระนามนี้เนื่องจากในรัชสมัยของพระองค์ ได้มีผู้ค้นพบปราสาทแบบขอมขนาดย่อส่วนทำด้วยทองคำ

สภาคารราชประยูร เป็นตึกสองชั้นริมน้ำสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ สำหรับเป็นที่ประทับของเจ้านายฝ่ายหน้า และข้าราชบริพาร

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์ เป็นพระที่นั่งปราสาทโถงกลางสระน้ำ สร้างในแบบปราสาทจตุรมุข พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จำลองแบบมาจากพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๙ และพระราชทานนามว่าพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์ตามนามพระที่นั่งองค์แรก ซึ่งพระเจ้าปราสาททองทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ณ พระราชวังบางปะอินแห่งนี้ ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปหล่อสัมฤทธิ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในฉลองพระองค์เต็มยศจอมพลทหารบก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น

พระที่นั่งวโรภาษพิมาน เป็นพระที่นั่งทรงตึกชั้นเดียว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๙ ตรงบริเวณที่ประทับเดิมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อแรกสร้างเป็นอาคารตึก ๒ ชั้น ต่อมาได้ดัดแปลงรื้อลงเป็นชั้นเดียว ใช้เป็นที่ประทับและมีท้องพระโรงเสด็จออกว่าราชการ ภายในห้องโถงรับรองและห้องทรงพระสำราญประดับภาพเขียนสีน้ำมัน ภาพพระราชพงศาวดารประกอบโคลงบรรยายภาพอันงดงามทรงคุณค่า เป็นภาพเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย และฉากต่าง ๆ จากวรรณคดีไทยหลายเรื่อง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วาดภาพเหล่านี้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๐ ปัจจุบันพระที่นั่งองค์นี้ยังใช้เป็นที่ประทับเมื่อมีการเสด็จแปรพระราชฐานยังพระราชวังบางปะอิน

เขตพระราชฐานชั้นใน

เขตพระราชฐานชั้นในเชื่อมต่อกับเขตพระราชฐานชั้นนอกด้วยสะพานที่มีลักษณะพิเศษ คือมีแนวฉากคล้ายบานเกล็ดกั้นกลางตลอดแนวสะพาน เพื่อแบ่งเป็นทางเดินของฝ่ายหน้าด้านหนึ่งและฝ่ายในอีกด้านหนึ่งซึ่งฝ่ายในสามารถมองลอดออกมาโดยตัวเองไม่ถูกแลเห็น สะพานนี้เชื่อมจากพระที่นั่งวโรภาษพิมานกับประตูเทวราชครรไล ซึ่งเป็นประตูทางเข้าพระราชฐานชั้นใน

บริเวณพระราชฐานชั้นในประกอบด้วยที่ประทับ พลับพลาและศาลาต่างๆ ซึ่งสร้างอยู่ในพระราชอุทยานขนาดใหญ่ สิ่งสำคัญในพระราชฐานชั้นใน ได้แก่ **พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร หอวิฑูรทัศนา พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ พระตำหนักฝ่ายใน** และ **อนุสาวรีย์ ๒ แห่ง**

พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร เป็นพระที่นั่งเรือนไม้สองชั้นแบบชาเลต์ของสวิส คือมีเฉลียงทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ทาสีเขียวอ่อนและเขียวแก่สลับกันทั้งองค์พระที่นั่ง ภายใน

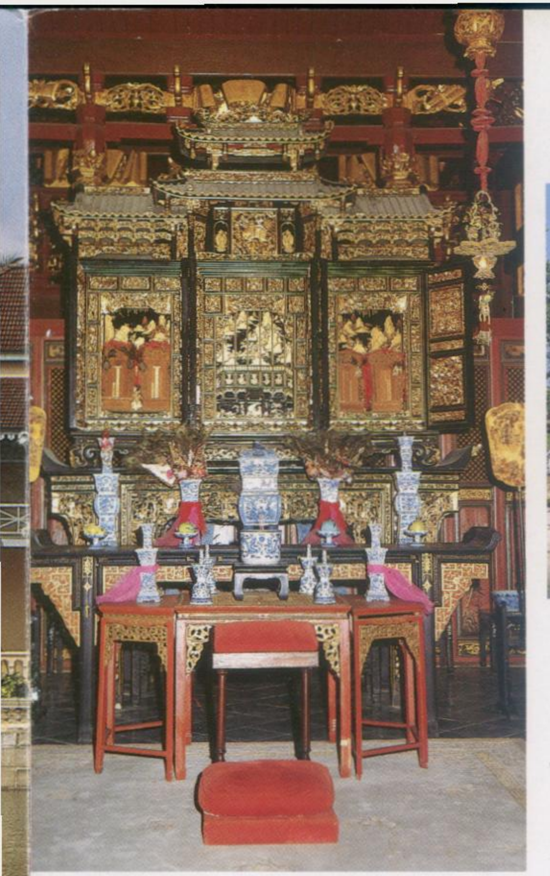
ตกแต่งแบบยุโรปด้วยเครื่องเรือนแบบฝรั่งเศส สมัยพระเจ้านโปเลียนที่ ๓ เป็นชุดเดียวเข้ากันหมดทั้งพระที่นั่งอย่างงดงาม [๑] เป็นที่ประทับที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดปรานมากที่สุด ได้เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับบางคราวถึง ๓ ครั้งต่อปี แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ขณะที่มีการดำเนินการซ่อมทาสีพระที่นั่งได้เกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้พระที่นั่งหมดสิ้นทั้งองค์ เหลือแต่หอน้ำลักษณะคล้ายหอรบของยุโรปเท่านั้น

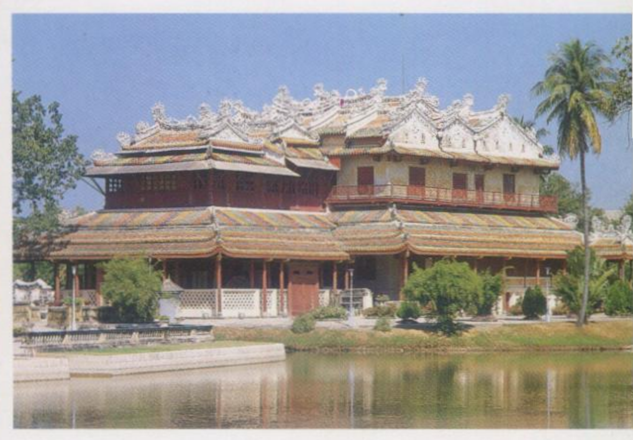
ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ สำนักพระราชวังได้กราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อสร้างพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรขึ้นใหม่ตามแบบแปลนเดิม แต่เป็นอาคารคอนกรีตแทนไม้ แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒

หอวิฑูรทัศนา เป็นหอสูงยอดมน ตั้งอยู่กลางเกาะในพระราชอุทยาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๔ เพื่อใช้เป็นหอส่องกล้องชมภูมิประเทศและดูดาว

---

(๑) พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, **เกิดวังปารุสก์**, กรุงเทพ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ, ๒๕๓๑

พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ เป็นพระที่นั่งสองชั้นสร้างในแบบศิลปจีนอย่างงดงาม กลุ่มพ่อค้าชาวจีนในไทยสร้างน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ พระที่นั่งองค์นี้มีนามตามภาษาจีนด้วยว่า "เทียนเม่งเต้ย" (เทียน - เวหา, เม่ง - จำรูญ, เต้ย - พระที่นั่ง)

ภายในห้องกลางชั้นบนของพระที่นั่ง เป็นที่ประดิษฐานพระที่นั่งเก๋ง ๓ องค์ ติดต่อกัน ทำด้วยไม้แกะสลักลวดลายต่างๆ ลงรักปิดทองงามอร่าม ช่องตะวันตกประดิษฐานพระป้ายจารึก (อักษรจีน) พระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระนามาภิไธยกรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ช่องกลางเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และช่องตะวันออกประดิษฐานพระป้ายจารึก (อักษรจีน) พระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระนามาภิไธยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บำเพ็ญพระราชกุศลสังเวยพระป้ายในวันตรุษจีนทุกปี

พระตำหนักฝ่ายใน หมู่พระตำหนักฝ่ายใน เป็นอาคารแบบตะวันตกมีทั้งชั้นเดียวและสองชั้นเรียงรายกันอยู่ แต่ในปัจจุบันพระตำหนักเหล่านี้เหลืออยู่เพียงไม่กี่องค์เท่านั้น

อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทกุมารีรัตน์ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทกุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี เสด็จทิวงคตเนื่องจากเรือพระที่นั่งเกิดอุบัติเหตุล่มลงในแม่น้ำเจ้าพระยา ณ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในขณะที่กำลังเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระราชวังบางปะอิน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเศร้าโศกเสียพระทัยเป็นยิ่งนัก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์หินอ่อนขึ้นเพื่อเป็นที่รำลึกถึงด้วยความอาลัยรัก พร้อมทั้งจารึกคำไว้อาลัยที่ทรงพระราชนิพนธ์ด้วยพระองค์เองไว้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเศร้าโศกเสียพระทัยเป็นอย่างยิ่งอีกครั้งหนึ่ง ด้วยทรงสูญเสียพระอัครชายาเธอฯ และพระราชโอรสและพระราชธิดาถึง ๓ พระองค์ในปีเดียวกัน คือสมเด็จเจ้าฟ้าสิริราชกกุธภัณฑ์ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๔๓๐ พระอัครชายาเธอ

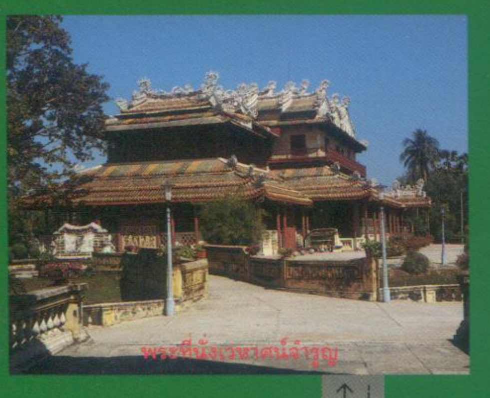
พระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๓๐ สมเด็จเจ้าฟ้าพาหุรัดมณีมัย เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๔๓๐ และสมเด็จเจ้าฟ้าตรีเพ็ชรุตม์ธำรง เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๓๐ ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์ที่ระลึกทำด้วยหินอ่อนแกะสลักพระรูปเหมือนไว้ใกล้กับอนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทกุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี

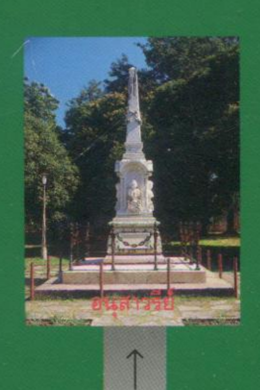
บรรณานุกรม

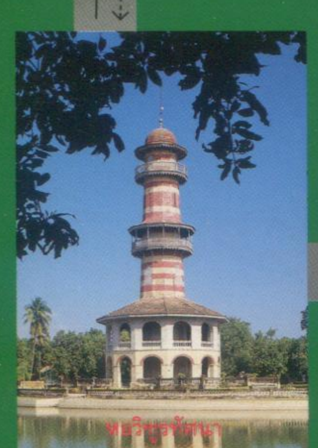
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, **พระราชวังบางปะอิน**, กรุงเทพฯ ๒๕๒๓

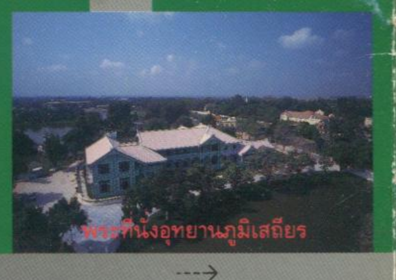
ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์, **GUIDE TO THE BANG PA-IN PALACE**, กรุงเทพ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ, ๒๕๓๒

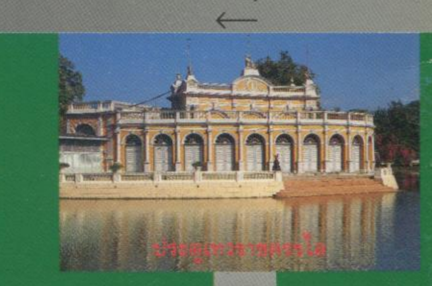
จัดทำโดย : งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักพระราชวัง
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๔
อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ

พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ

อนุสาวรีย์

หอวิฑูรทัศนา

พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร

ประตูเทวราชครรไล

พระที่นั่งวโรภาษพิมาน